

**PAREIGA SUPRASTI –
TEISĖ ŽINOTI**

**AUTORIŲ TEISIŲ GIDAS
BIBLIOTEKOMS**

METODINĖ PRIEMONĖ

2025

APSKRIČIŲ VIEŠŲJŲ
BIBLIOTEKŲ ASOCIACIJA

Projektą iš dalies finansuoja:

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Parengta remiantis lektorių prof. Ramūno Birštono, Dovilės Platakytės, Rūtos Latinytės, Radvilės Bieliauskienės, Dalios Balčytės mokymu medžiaga Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos (AVBA) projekte „Pareiga suprasti – teisė naudoti: Lietuvos bibliotekų specialistų kvalifikacijos stiprinimas autoriu ir gretutinių teisių srityje“.

Sudarytojai: Asta Kazakevičiūtė-Bankauskienė, Dalia Balčytė, Rasa Brazaitienė, Milda Daugintienė, Jolita Rimeikienė.
Korektore Vilija Stokienė.

TURINYS

IŽANGA / 5

I. PAGRINDINIAI AUTORIŲ TEISIŲ PRINCIPAI IR SĄVOKOS / 6

1. Kas yra autorių teisės? / 6
2. Autorių teisių saugomi kūriniai / 6
3. Autorių teisių išimtys / 7
4. Autorių teisių išimtys žmonėms su negalia, 25 straipsnio taikymas / 8

II. DI SUKURTŲ KŪRINIŲ ŽENKLINIMAS / 10

III. AUTORIŲ KŪRINIŲ NAUDOJIMAS BIBLIOTEKŲ VEIKLOJE / 12

1. Autorių teisių svarba ir atsakomybė / 12
2. Autorių kūrinių naudojimas / 12
3. Specifinės išimtys bibliotekų veiklai / 13

IV. KOMUNIKACIJA APIE AUTORIŲ TEISES / 14

1. Komunikacijos tikslai, priemonės ir būdai / 14
2. Plagijavimas / 14
3. Citavimas / 14
4. Atsakomybė / 14

V. PRIEDAI/ 16

1. Bibliotekų iniciatyvos autorių teisių tema / 16
2. Plakatai / 17

Image by Freepik

ĮŽANGA

Autorių ir gretutinių teisių apsauga – viena svarbiausių intelektinės nuosavybės teisės sričių, kurios aktualumas XXI a. skaitmeninėje visuomenėje nuolat auga. Visuomenei vis intensyviau pereinant prie skaitmeninių kultūros turinio formų, bibliotekos tampa ne tik informacijos prieigos taškais, bet ir aktyviais kultūros tarpininkais, kurie padeda vartotojams orientuotis teisėtumo, prieigos ir atsakomybės lauke. Šios institucijos prisiima atsakomybę užtikrinti, kad skleidžiama informacija bei teikiamos paslaugos atitiktų galiojančius autorų teisių reikalavimus ir kultūrinės etikos principus.

Šis interaktyvus įrankis – Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos įgyvendinto projekto „Pareiga suprasti – teisė naudoti: Lietuvos bibliotekų specialistų kvalifikacijos stiprinimas autorų ir gretutinių teisių srityje“ rezultatas, kuriuo siekiama pasidalinti įgytomis žiniomis ir patirtimi, aktualizuoti ir vizualiai pateikti svarbiausius autorų teisių bibliotekose principus.

Priemonė skirta bibliotekų darbuotojams, komunikacijos specialistams, renginių organizatoriams. Čia rasite pagrindinę informaciją apie autorų teises bibliotekose, ižvalgas ir pavyzdžius, kaip komunikuoti visuomenei apie autorų teises.

I. PAGRINDINIAI AUTORIŲ TEISIŲ PRINCIPAI IR SĄVOKOS

1. Kas yra autorių teisės?

Autorių teisės saugo fizinių asmenų teises ių jų sukurtaus originalius kūrinius. Lietuvoje pagrindinis šias teises reglamentuojantis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (toliau – Autorių teisių įstatymas, ATGTI), tačiau autorių teises reguliuoja įstatymų visuma – su autorių teise susijusių punktų yra ir civiliniame kodekse, ir baudžiamajame kodekse, ir administraciniame kodekse.

Svarbu paminėti, kad autorių teisių reguliavimas įvairiose šalyse skiriasi. Nors Europos Sajungoje dauguma klausimų yra suvienodinta, tam tikri skirtumai tarp valstybių vis tiek išlieka.

Autoriumi laikomas fizinis asmuo, sukūrės originalų kūrinių. Jei kūrinių sukūrė keli asmenys, jie laikomi bendraautoriais. Juridinis asmuo ar dirbtinio intelekto programa autoriumi būti negali. Autoriaus teisės ių kūrinių atsiranda nuo jo sukūrimo momento.

Autorių teisės skirtomos ių turtines ir neturtines:

- Turtinės teisės susijusios su kūriniu naudojimu ir komercializavimu – teisė atgaminti, platinti, viešai rodyti ir pan. Šios teisės gali būti perleidžiamos arba suteikiamos naudotis licencijos pagrindu. Lietuvoje autoriaus turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties, nepaisant kūrinių teisėto viešo paskelbimo datos.

- Neturtinės teisės – tai autorystės, autoriaus vardo ir kūrinių neliečiamybės teisės. Jos visada priklauso tik autoriui, nėra perleidžiamos ir saugomos neterminuotai.

2. Autorių teisių saugomi kūriniai

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Ketvirtajame straipsnyje įvardinami autorių teisių objektais. Autorių teisių objektais – originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. Tai reiškia, kad idėjos, kurios nebuvo išreikštos tam tikra forma, nėra saugomos.

Autorių teisių objektai:

- 1) knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, išskaitant elektroninę, taip pat kompiuterių programos;
- 2) kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai;
- 3) rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai);
- 4) dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti atlikti scenoje skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai;
- 5) muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto;
- 6) audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos;
- 7) skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai;
- 8) fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai

analogiškais būdais sukurti kūriniai;
9) architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai);
10) taikomosios dailės kūriniai;
11) iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tiksliuju mokslų sritimis;
12) kiti kūriniai.

Be to, autorų teisių objektais laikomi:

- 1) išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai);
- 2) kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštос techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektinės kūrybos rezultatas;
- 3) teisės aktų, oficialių administracinių, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų, nurodytų Autorų teisių įstatymo 5 straipsnio 2 punkte, neoficialūs vertimai.
- 4) autorų teisės išvestiniams kūriniams ir rinkiniams taikomos nepažeidžiant autorų teisių į kūrinį ar kūrinius, kurių pagrindu buvo sukurtas išvestinis kūrinys arba sudarytas rinkinys, bet netaikomos duomenims ar medžiagai, nesantiems autorų teisių objektais, iš kurių sudaryta duomenų bazė.

Informacijos šaltiniai:

Lietuvos Respublikos autorų teisių ir gretutinių teisių įstatymas (ATGTI)

3. Autorų teisių išimtys

Bibliotekų darbuotojai profesinėje veikloje turi įvertinti Autorų teisių įstatymo teikiamas galimybes. Nors šio įstatymo pagrindinis tikslas yra autorų teisių apsauga, tame pat įtvirtintos išimtys, skirtos suderinti autorų ir naudotojų (fizinių ir juridinių asmenų) interesus. Todėl išsamus pagrindinių įstatymo nuostatų išmanymas sudaro prielaidas tinkamai taikyti tiek įstatyme nustatytas teises, tiek ir tame numatytas išimtis.

Bibliotekų veikloje remiamasi pagrindine Autorų teisių įstatymo nuostata, kad kiekvienas autorius turi nuosavybės teisę bei turtines ir neturtines teises, kurios galioja visą jo gyvenimą ir dar 70 metų po jo mirties (paveldimos tik turtinės teisės). Tad norinti bet kokiui būdu naudoti kūrinį (atgaminti; išleisti; versti; perdirbti (adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ir kt.); platinti; viešai rodyti; viešai atlikti; viešai skelbtai (transliuoti, retransliuoti, padaryti prieinamu interneite; įrašyti), būtina gauti autoriaus leidimą (pasirašyti sutartis, gauti licencijas).

Kartais galima pasinaudoti tais kūriniais, kurių nesaugo Autorų teisių įstatymas. Tai – folkloro kūriniai, kūriniai, kurių autorų teisių galiojimas pasibaigęs (išvertinę ir bendraautorį, vertėjų ar iliustruotojų teises).

Svarbu žinoti ir išimtis, kurias suteikia įstatymas (jos pateikiamas Ketvirtajame įstatymo skirsnje).

Be kūrinio autoriaus arba kito šio kūrinio autorų teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo **leidžiama**:

■ Atgaminti asmeniniais tikslais reprogramojos būdu (bet kokiui fotokopijavimo būdu ar naudojant kitus panašaus pobūdžio procesus, kai atgaminama popieriuje ar kitoje panašioje laikmenoje) teisėtai išleista straipsnį ar kitą trumpą kūrinį arba trumpą raštinio kūrinio ištrauką su iliustracijomis ar be jų, kai atgaminama nekomerciniais tikslais (20¹ straipsnis).

■ Nurodžius, jei tai įmanoma, naudojama šaltinį ir autoriaus vardą, atgaminti, išleisti ir viešai skelbtai (išskaitant padarymą viešai prieinamas kompiuterių tinklais) nedidelę teisėtai išleisto ar viešai paskelbto literatūros ir mokslo kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą kaip citatą (pvz., kritikos ar apžvalgos tikslais) kitame kūrinyje, jeigu toks panaudojimas yra sąžiningas ir neviršija citavimo tikslui reikalingo masto (21 straipsnis).

■ Panaudoti kūrinį karikatūrai, parodijai ar pastišui sukurti (21¹ straipsnis).

■ Naudoti kūrinius, esančius bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, nekomerciniais moksliinių tyrimų ar

asmeninių studijų tikslais juos padarant viešai prieinamus kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose, jeigu kūriniu nėra viešoje prekyboje ir autorų teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinių panaudojimo (22 straipsnis).

■ Nurodžius, jeigu tai įmanoma, naudojamą šaltinį ir autoriausvardą, kultūros paveldo įstaigoms ar jų vardu iratsakomybe veikiantiems tretiesiems ar kitiems asmenims leidžiamą atgaminti jų fonduose ir kolekcijose nuolat esančius kūrinius bet kokiu formatu ar bet kokioje laikmenoje tokių kūrinių išsaugojimo tikslais ir tiek, kiek tai būtina jiems išsaugoti (23 straipsnis).

Praktiniai patarimai:

- Žinoti pagrindines įstatymines nuostatas ir sąlygas, įvertinti rizikas.
- Rinktis kūrinius, kurie nesaugomi autorų teisių arba teisės jau yra pasibaigusios.
- Kreiptis į autorius, kolektyvinio reguliavimo organizacijas (LATGA, AGATA) leidimui.
- Pasirašyti sutartis su autoriais.
- Pasinaudoti išimtimis.

Informacijos šaltiniai:

Lietuvos Respublikos autorų teisių ir gretutinių teisių įstatymas (ATGTI)
Lietuvos Respublikos autorų teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras / Ramūnas Birštonas, Jūratė Liauksminaitė, Vytautas Mizaras. – Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 2024. – 582, [1] p.

4. Autorių teisių išimtys žmonėms su negalia, 25 straipsnio taikymas

Be autoriaus leidimo ir be autorinio atlyginimo leidžiamą naudoti kūrinius žmonėms su negalia skirtais būdais, kai vykdomos tam tikros sąlygos:

- Svarbu, kad naudojimas būtų nekomercinis ir kad galėtų naudotis tik žmonės su negalia.
- Kūrinius galima atgaminti (kopijuoti), leisti (pvz., spaudai) ir viešai skelbti tokiais formatais, kuriais žmonės, negalintys skaityti išprastai, gali juos naudoti; pavyzdžiui – Brailio

raštu, garsiniu formatu, kitais skaitmeniniais prieinamais formatais.

■ Taip pat suteikiama teisė adaptuoti kūrinius intelekto ar skaitymo sutrikimų turintiems žmonėms: parengti tekštą lengvai suprantama kalba, kad būtų suprantamas.

Kodėl 25 straipsnis (toliau – 25 str.) yra svarbus

1. Prieinamumas žmonėms su negalia
Ši nuostata padeda užtikrinti, kad turintieji negalią (pvz., regos ar skaitymo sutrikimą) galėtų naudotis kultūros kūriniais – knygomis, tekstais – nepriklausomai nuo to, ar autoriai už tai gauna atlygi. Tai labai svarbu socialinei įtraukčiai.

2. Autorinių teisių išimtis

Įprastai, norint naudoti kokį nors kūrinį (kopijuoti, adaptuoti, viešai skelbti), reikia gauti autoriaus leidimą ir dažnai mokėti autorinį atlyginimą. Šiuo atveju yra išimtis: naudojimas žmonėms su negalia yra teisėtas net be leidimo ir be atlygio, jei laikomasi išimties taisyklių.

3. Ribojimai, kad nebūtų piktnaudžiaujama

Įstatymas numato aiškias ribas: kūriniai negali būti naudojami komerciniais tikslais ar viešai prieinami. Turi būti užtikrinta, kad prieigą prie šių kūrinių turėtų tik žmonės su negalia. Tai apsaugo autorų teisėtus interesus ir mažina galimą neteisėtą naudojimą.

4. Adaptacijos galimybė

Leisti ne tik rengimą prieinamu formatu, bet ir adaptaciją yra labai svarbu, nes ne visi žmonės gali skaityti išprastą spausdintą tekstą. Supaprastinimas, teksto parengimas lengvai suprantama kalba padaro kūrinius prieinamiesnius žmonėms su intelekto negalia.

Praktiniai patarimai:

- 25 str. leidžia be autoriaus leidimo bei be autorinio atlyginimo atgaminti, adaptuoti, leisti ir viešai skelbti kūrinius prieinamais formatais. Svarbu užtikrinti, kad prieigą turėtų tik žmonės, negalintys skaityti išprasto spausdinto teksto.

■ Jei esate viešosios bibliotekos darbuotojas, verta aiškiai identifikuoti, kam teikiate prieinamo formato leidinius ir užtikrinti, kad naudotojų grupė atitinktų 25 str. sąlygas. Svarbu nepamiršti, kad naudojimo tikslas turi būti nekomercinės.

■ Kai vartotojas prašo prieinamo formato leidinio, kuris parengtas remiantis 25 str. išimtimi, paaškinkite, kad šie leidiniai išduodami pagal 25 str. išimtį ir skirti tik žmonėms, negalintiems skaityti išprasto spausdinto teksto.

■ Sukurkite aiškias taisykles bibliotekoje, kad kiekvienam darbuotojui būtų aišku, ką atsakyti vartotojui, neturinčiam minėtos negalios, kai jis sako – „O kodėl aš negaliu skaityti garsinių knygų?“

■ Kada NEREKENDUOJAMA taikyti 25 str. ir iš ką atkreipti dėmesį. Jei prieinamo formato leidinys yra skirtas plačiajai visuomenei ar išleistas komercinių leidyklų (o ne tik žmonėms, negalintiems skaityti išprastai), 25 str. netaikomas. Tokiu atveju reikėtų gauti teisių turėtojo leidimą ar įsigytį šį leidinį pagal licencinę sutartį, kad galėtumėte jį išduoti visiems vartotojams.

■ Tapkite Lietuvos audiosensorinės bibliotekos valdomos virtualios bibliotekos ELVIS administratoriai. Tokiu atveju jūs gaunate prieigą prie prieinamo formato leidinių išdavimo modulio ir jums bus suteiktos konsultacijos, kaip aptarnauti vartotojus, negalinčius skaityti išprastai.

Informacijos šaltiniai:

Lietuvos Respublikos autorų teisių ir gretutinių teisių įstatymas. 25 straipsnis.
Kūrinių ar kitų objektų panaudojimas neįgaliesiems skirtais būdais.

II. DI SUKURTŲ KŪRINIŲ ŽENKLINIMAS

Kada kūrinį laikyti sukurtu DI?

- Jis generuotas naudojant DI įrankius (tekstas, vaizdas, garsas ir kt.).
- DI atliko esminę kūrybinę dalį, o žmogaus indėlis minimalus.
- Turinio negalima aiškiai priskirti žmogaus autorystei.

Kodėl reikia ženklinimo?

- Skaitytojui būtina žinoti kūrinio kilmę.
- Didina skaidrumą ir pasitikėjimą biblioteka.
- Padeda aiškiai atskirti autorystės ir teisių ribas.

Kaip ženklini DI sukurtus kūrinius?

Rekomenduojami prierašai:

- Sukurta dirbtinio intelekto įrankiu.
- Tekstas/vaizdas sukurtas naudojant DI (įrankis: _____).
- Turinys iš dalies sukurtas naudojant DI.

Kur dėti ženklinimą?

- Skaitmeniniuose dokumentuose – tituliniame lape, parašėje arba anotacijoje.
- Fizinėse laikmenose – ant viršelio ar ekspozicijos lentelėje.
- Internetiniuose įrašuose – apraše ar metaduomenyse.

Jei DI panaudotas tik pagalbai

Kai DI naudotas korektūrai, vertimui, santraukai ar stiliaus pataisymams, rekomenduojama žyma:

Rengiant teksto pasitelkta DI pagalba (redagavimui/santraukai/vertimui).

Autorių teisės ir atsakomybė

- Autorius, pasitelkės generatyvinio DI įrankius, yra atsakingas už savo kūrinio autorystę. Autoriai yra visiškai atsakingi už savo rankraščio turinį, net ir už tas jo dalis, kurios buvo sukurtos DI įrankiu, ir todėl yra atsakingi už bent kokius publikavimo etikos pažeidimus.
- Už turinio teisėtumą ir tikslumą atsako žmogus, pateikęs kūrinį.
- Teisės aktai nenustato aiškios pareigos kokiui nors būdu žymėti DI sukurtų rezultatų statusą autoriu teisių požiūriu.
- DI neturi būti nurodomas kaip *autorius* ar *bendraautorius*.
- Jei DI įrankio išvestis turi licencijos ribojimų, juos būtina nurodyti.

Praktiniai patarimai

- Kilus abejonių – pasitikslinkite, ar turinys sukurtas DI.
- Nenaudokite DI sukurtų iliustracijų kaip autentiškų informacijos šaltinių be žymos.
- Kataloguose taikykite vienodą žymėjimo praktiką.
- Užtikrinkite, kad DI žyma būtų ir rinkinių metaduomenyse.
- Edukacijose aiškinkite skirtumą tarp žmogaus ir DI kūrybos.
- Ši sritis nuolat keičiasi. Būkite pasiruošę peržiūrėti ir atnaujinti ženklinimo praktiką, atsiradus naujiems tarptautiniams standartams.

Informacijos šaltiniai:

Šiuo metu privalomas ir išsamus DI sukurto turinio ženklinimas Lietuvoje bus reguliuojamas ES Dirbtinio Intelekto Akto nuostatomis, kurios įsigalios 2026 m. rugpjūčio mėn. Iki tol galioja bendrieji teisės aktai, reikalaujantys neklaidinti vartotojų.

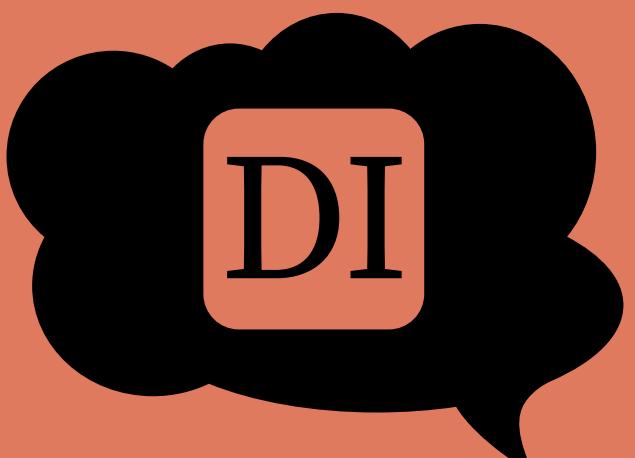
ES Dirbtinio Intelekto Aktas

Dėl dirbtinio intelekto technologijų naudojimo viešajame sektoriuje principų

Dirbtinio intelekto etiško naudojimo mokslo ir studijų procese gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos akademiniés etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2024 m. balandžio 29 d.

IFLA. (2023). Artificial intelligence in libraries: A guideline. International Federation of Library Associations and Institutions.

UNESCO. (2022). Recommendation on the ethics of artificial intelligence. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

III. AUTORIŲ KŪRINIŲ NAUDOJIMAS BIBLIOTEKŲ VEIKLOJE

Autorių teisių svarba ir atsakomybė

1. Autorių teisės ne tik saugo kūrėjus, bet ir skatina kūrybiškumą bei kultūros plėtrą.
2. Visi veiksmai, susiję su intelektinės nuosavybės naudojimu (edukacinis turinys, renginiai, komunikacija), privalo atitikti ATGTĮ reikalavimus. Kiekvienas darbuotojas privalo pradėti nuo savęs ir užtikrinti teisėtumą.
3. Jei darbuotojas kuria edukaciją ar renginį, turtinės teisės į kūrinį, kurį darbuotojas sukūrė, eidamas tarnybines pareigas ar atlikdamas darbo funkcijas, 5 metus priklauso darbdaviui. Neturtinės autoriaus teisės yra neperleidžiamos. Autorių teisės saugo tik kūrinio objektyvią formą, o ne idėjas, procedūras, metodus ar koncepcijas.

Autorių kūrinių naudojimas

Naudojant viešą turinį bibliotekos veiklose nepriklasomai nuo rūšies (edukacija, paroda, skaitmeninė komunikacija ir kt.), būtina įvertinti du pagrindinius aspektus:

- ar tam turiniui taikomos autorų teisės (jei taip, kam jos priklauso);
- ar turinys nėra susijęs su fizinių asmenų atvaizdais, jų privatumu, garbe bei orumu.

1. Bet koks autoriaus kūrinio naudojimas be paties autoriaus, jo teisių perėmėjų ar igaliotinių leidimo laikomas neteisėtu (išskyrus specifines taikomas išimtis) ir tada, kai kūrinio panaudojimo tikslas neturi lemiamos reikšmės, pvz., nesiekama pelno. Būtina gauti leidimą

norint naudoti autorų kūrinius. Svarbu laikytis autorų teisių ir tuomet, kai kūriniai integruojami į skaitmeninį turinį.
Net jei organizuojate renginį su pačiu autoriumi ar autoriaus knygos pristatymą, negalite naudoti jo ar jo kūrinio atvaizdo neatsiklausę (reklaminėje medžiagoje, komunikaciniše priemonėse ir kt.).

Nežinote, kaip susiekti su autoriumi ar kam priklauso teisės? Susiekiite su leidykla, agentūra, prodiuseriu arba kolektyvinio administravimo asociacija (LATGA, AGATA) dėl licencijos.

2. Biblioteka savo veikloje gali naudoti ar skelbti tik tuos kūrinius, kurių teises valdo pati biblioteka (pvz., pačios bibliotekos darytas renginio nuotraukas).
3. Galima naudoti viešos prieigos ar licencijuotus kūrinius.
4. Svarbu susipažinti su naudojimo, licencijos sąlygomis net jei kūrinys prieinamas viešam naudojimui.
Gali pasitaikyti, kad naudoti galite, bet privalote nurodyti autorij. Apie CC licencijas plačiau galite sužinoti [čia](#).
5. Vien tai, kad kūrinys viešai matomas internete, nesuteikia teisės juo dalytis socialiniuose tinkluose, naudoti bet kokioje veikloje.
*Norint paskelbti viešai internete rastą turinį (tekstą, nuotrauką ir kt.) savo bibliotekos svetainėje, socialiniame tinkle, būtina įsitikinti, kad turimas leidimas naudoti šį kūrinį, kitu atveju rekomenduojama **nenaudoti**.*

Specifinės išimtys bibliotekų veiklai

Autorių teisių apribojimai. ATGTĮ numato galimybę naudoti autoriaus kūrinį be teisių turėtojo leidimo ir nemokant atlygio, tačiau tik išpildžius papildomas sąlygas (pvz., bibliotekos patalpose kūrinio skaitmeninės kopijos rodymas kompiuteryje; kūrinio/parodos panaudojimas informacijos tikslais.)

Bibliotekos gali skelbti knygų viršelių atvaizdus visuomenės informavimo tikslais be atskiro leidimo. Tačiau reikėtų nurodyti autoriu, šaltinį. Draudžiama viršelį modifikuoti. Nors įstatymas numato išimtį, tačiau rekomenduojama gauti leidėjo ar teisių turėtojų sutikimą.

Praktiniai patarimai

- Tikrinti licencijų tipus ir pasirinkti tuos, kurie leidžia naudoti be apribojimų arba edukaciniais tikslais.
- Visada nurodyti autoriaus vardą ir šaltinį, kad būtų gerbiamas kūrėjo darbas.
- Užtikrinti, kad visi organizuojamame renginyje, edukacijoje ar komunikacinėje kampanijoje naudojami kūriniai atitinku autoriu teisių reikalavimus.
- Sukurti aiškias gaires, atmintines darbuotojams, kaip jie gali naudoti autoriu kūrinius, taip pat turėti dirbtinio intelekto naudojimo taisykles.
- Organizuoti mokymus, edukacinius renginius apie autoriu teisių laikymąsi.

Informacijos šaltiniai:

[Lietuvos Respublikos autorų teisių ir gretutinių teisių įstatymas \(ATGTI\)](#)

[Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Skaitmeninio turinio ženklinimo žinynas](#)

[Lietuvos autorų teisių gynimo asociacija \(LATGA\)](#)

[Lietuvos gretutinių teisių asociacija \(AGATA\)](#)

IV. KOMUNIKACIJA APIE AUTORIŪ TEISES

Komunikacijos tikslai, priemonės ir būdai

Bibliotekų komunikacijos apie autorių teises tikslai:

- didinti visuomenės sąmoningumą autorių teisių srityje;
- skatinti atsakingą turinio naudojimą;
- edukuoti visuomenę apie atsakingą kopijavimą, taisyklingą citavimą, savo autorinės kūrybos apsaugą.

Komunikacijos turinys apie autorių teises turėtų įkvėpti atsakomybę, pagarbą kūrėjams ir sąmoningą informacijos naudojimą. (R. Latintytė, 2025).

Plagijavimas

■ Kito autoriaus darbų (tekstų, nuotraukų, muzikos, vaizdo ar garso įrašų ir kt.) priskyrimas sau, nenurodant autoriaus, yra plagijavimas.

Pavyzdžiai:

Nukopijuoti internetinį straipsnį ir pateikti kaip savo.

Naudoti nuotrauką ar paveikslėlių socialiniuose tinkluose, nepažymint autoriaus.

Perrašyti kito autoriaus darbą tik truputį pakeitus žodžius.

Kaip apie tai kalbėti:

■ Plagijavimas = vagystė, kai priskiriate kito asmens darbą sau. Bibliotekose mokomės būti kūrybingi ir atsakingi.

■ Pabrėžti, kad plagijavimas gali turėti tiek teisinių, tiek etinių pasekmių: nuobaudos, reputacijos praradimas, nepagarba kūrinio autoriui.

Citavimas

■ Kai naudojate kieno nors kito frazes, tekstus ar kūrybą, nuoroda į šaltinį yra būtina.

■ Svarbu aiškiai nurodyti šaltinių autorystės duomenis: autorių, pavadinimą, leidimo metus, puslapį, interneto nuorodą.

■ Tai rodo pagarbą autoriaus darbui ir leidžia skaitytojams patikrinti informaciją.

Kaip apie tai kalbėti:

■ Kai naudojate kitų darbą, citatą ar nuorodą, tai – pagarbos ženklas. Tai rodo, kad gebate atsakingai dirbti su informacija.

Atsakomybė

Teisinė atsakomybė:

■ Autorių teisių pažeidimai gali būti baudžiami.

■ Netyčinis plagijavimas ar netinkamas citavimas taip pat gali turėti pasekmių.

Etinė atsakomybė:

■ Sąžiningumas ir pagarbos kitiems kūrėjams principas.

■ Skaitytojų skatinimas formuoti kritinį mąstymą ir kūrybišką savarankišką darbą.

Kaip apie tai kalbėti:

■ Kiekvienas turime atsakomybę naudoti kitų autorių kūrybą sąžiningai ir gerbti autorius. Tai ne tik teisė, bet ir pagarba bendruomenei.

Praktiniai patarimai

■ Autorių teisių paaiškinimui naudoti lengvai suprantamą kalbą. Vengti sudėtingos terminologijos, teisinio tono („gretutinės

teisės“, „išimtinė licencija“ ir pan.).

■ Naudoti pozityvų toną:

■ Ne „draudžiama kopijuoti“, o „pagarba kūrėjui – dalis skaitytojo kultūros“.

■ Nepamirškime nurodyti kūrinio autoriu, jie bus laimingi ir dėkingi.

■ Saugokime mylimiausius autorius ir jų kūrinių teises.

■ Kūryba gimsta, kai gerbiame kitų darbą.

Pakeisti kontrolės kalbą į bendradarbiavimo: „Dalinkimės teisėtai, kad kūrėjai galėtų kurti toliau.“

■ Kalbėti apie naudą, o ne draudimus – kodėl autoriu teisės svarbios kūrėjams.

■ Pristatyti kūrėjų istorijas parodant, kad kiekvienas kūrinas turi autoriu – konkretų žmogų.

■ Kalbėti apie praktines situacijas, su kuriomis dažniausiai susiduria jūsų skaitytojai: ką galiu daryti su nuskenuota knyga, kiek galiu kopijuoti, ar galiu fotograuoti parodoje?

■ Vizualizuoti trumpas, įtaigias ir pozityvias komunikacijos žinutes apie autoriu teises – infografikai, memai, komiksai, gida, schemų medžiai, patarimai skaitytojui.

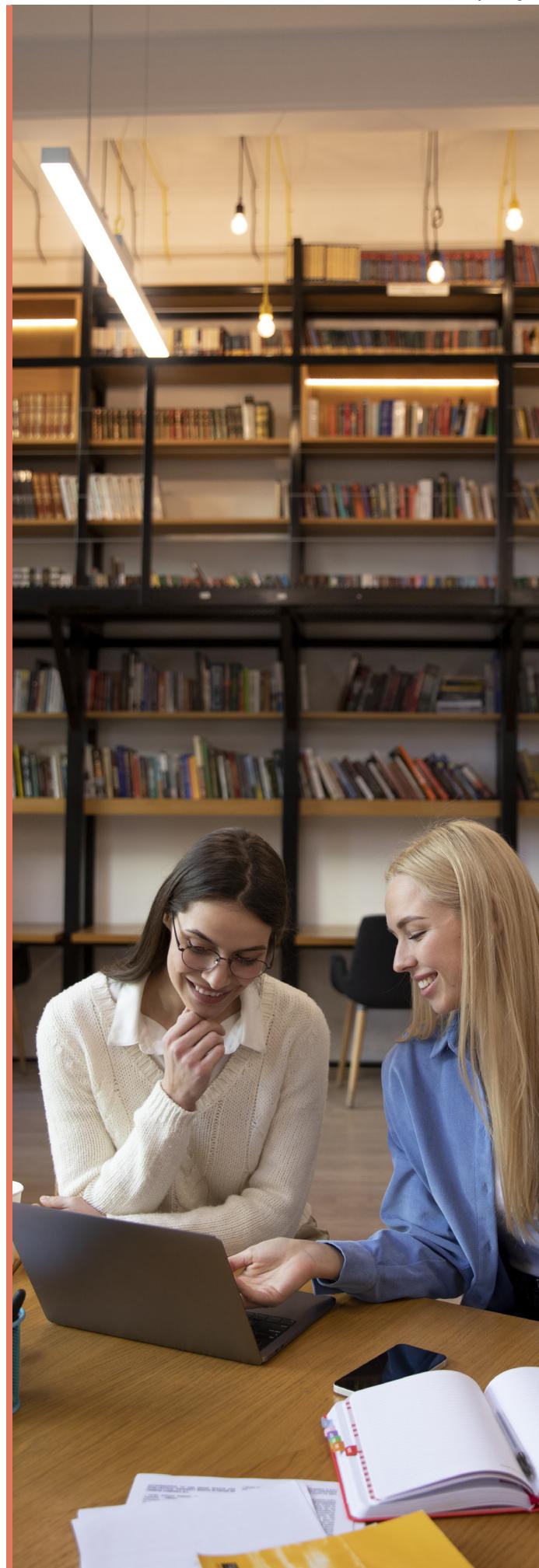
■ Itraukti trumpas žinutes/priminimus apie autoriu teises į bibliotekos kasdienę komunikaciją, viešųjų ryšių kampanijas, jei jos ir nėra tiesiogiai susijusios su autoriu teisėmis.

Informacijos šaltiniai:

[Lietuvos Respublikos autorų teisių ir gretutinių teisių įstatymas \(ATGTI\)](#)

[Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka. Apie citavimą.](#)

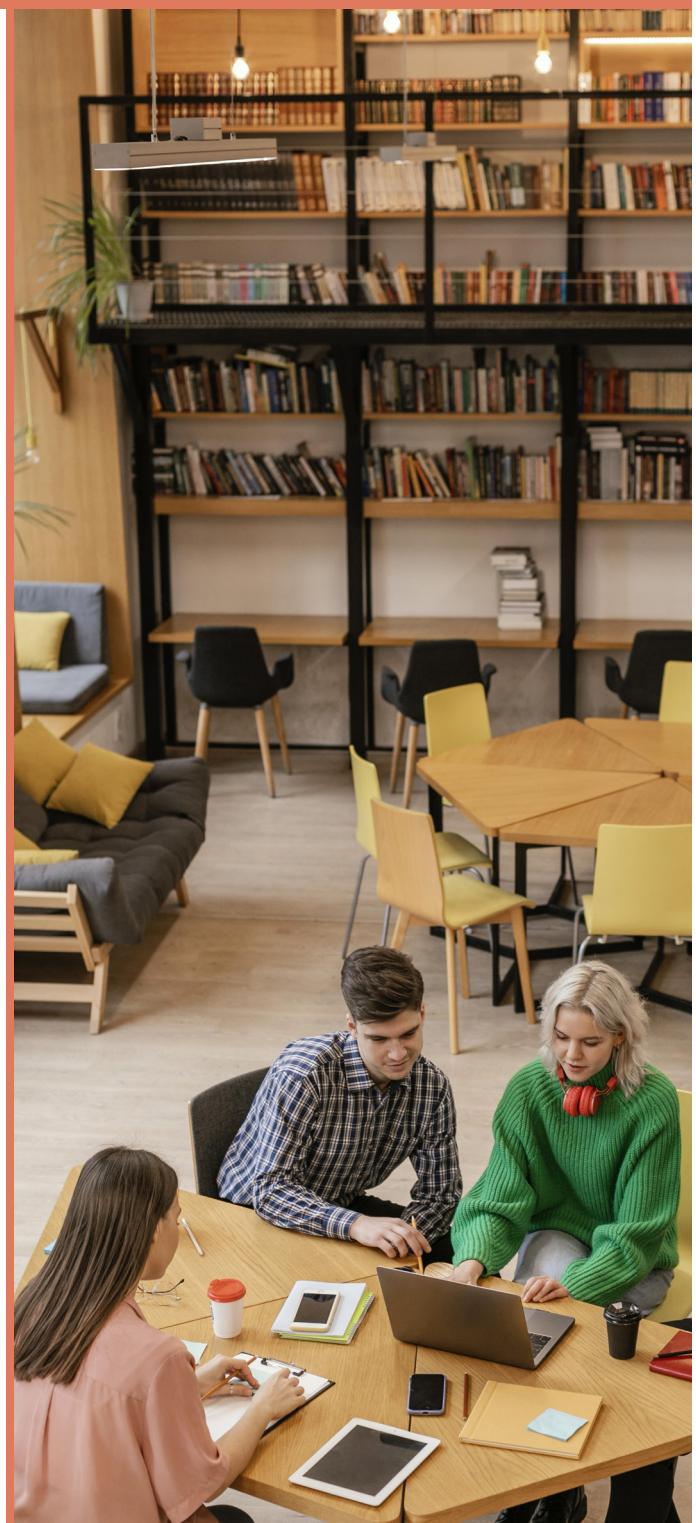
[Vilniaus universitetas. Autorų teisės ir citavimas.](#)

V. PRIEDAI

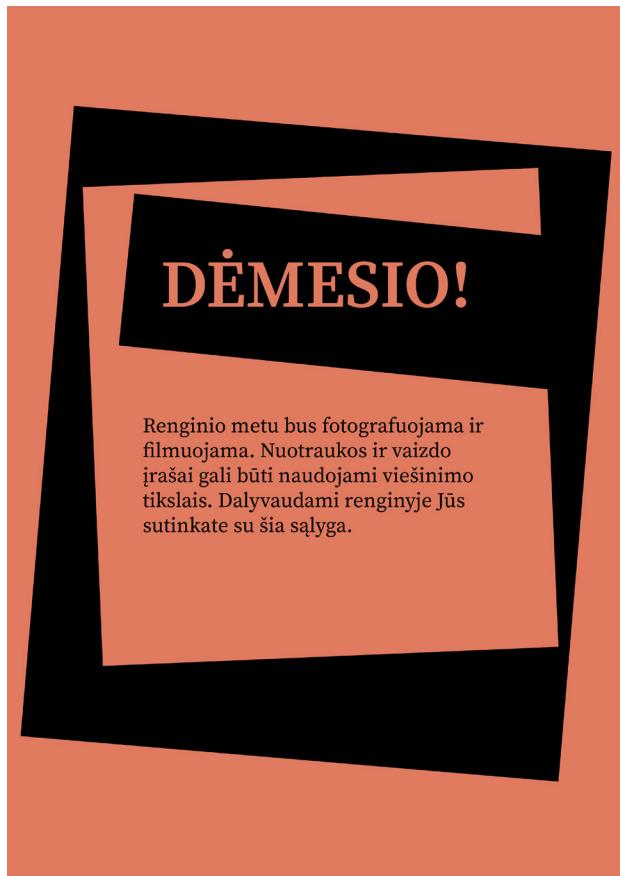
BIBLIOTEKŲ INICIATYVOS AUTORIŲ TEISIŲ TEMA:

- Kauno apskrities viešoji Ažuolyno biblioteka. Projekto „Autorių teisių naudojimo kelai ir klystkeliai“ virtuali „Autorių teisių ir gretutinių teisių atmintinė“.
- Lietuvos audiosensorinė biblioteka. Iniciatyva „Skaitykis su knygomis“.
- Šiaulių apskrities viešoji biblioteka. Projekto „Edukacinė kelionė po autoriu teisių labirintą“ dalis – Pažink medijas su Klaudija. Autorių teisės.
- Šiaulių miesto savivaldybės viešoji biblioteka. Projekto „Biblioteka. DI: autoriu teisių kompetencijų stiprinimas dirbtinio intelekto kontekste“ informacinis filmukas „Dirbtinis intelektas ir autoriu teisės: ką turiu žinoti?“.
- Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka. Projekto „Bibliotekos – autorystės ambasados. Interaktyvūs seminarai bibliotekininkams“ metodinė brošiūra/atmintinė.

PLAKATAI

Sutikimas dėl fotografavimo ir filmavimo:

Plakatas/informacinė lentelė/kopijavimo taisyklės prie spausdinimo įrenginiu:

